

doi: 10.3935/rsp.v21i3.1225

**THE INTERNATIONAL
HANDBOOK ON SOCIAL
INNOVATION: COLLECTIVE
ACTION, SOCIAL LEARNING AND
TRANSDISCIPLINARY RESEARCH**

**Frank Moulaert, Diana MacCallum,
Abid Mehmood, Abdelillah Hamdouch**

Cheltenham, UK, Northampton, MA,
USA: Edward Elgar, 2013., 500 str.

U kontekstu današnjih rasprava o socijalnim politikama naglašavaju se sve veći pritisci rastućih socijalnih problema i rizika. Promjene trendova koje uključuju demografske promjene, promjene obiteljske strukture, promjene na tržištu rada, rastuće nejednakosti, velike razlike među gradovima postavljaju zahtjeve za socijalnim inovacijama. Gospodarska kriza koja je pogodila Europu potakla je brojne rasprave o traženju novih putova, kreiranju novih pristupa i koncepata socijalnih i ekonomskih politika. Izazovi siromaštva i socijalne isključenosti i novih socijalnih rizika više ne mogu biti u potpunosti riješeni kroz konvencionalne socijalne politike.

U potrazi za novim načinima borbe s najizazovnijim socijalnim problemima razvija se koncept socijalnih inovacija. Socijalne inovacije javljaju se kao naznake novog promišljanja održivosti socijalnih politika. Socijalne inovacije su inovacije koje su socijalne kroz ciljeve i sredstva – nove ideje (proizvodi, usluge i modeli) koji istovremeno ispunjavaju socijalne potrebe (učinkovitije nego alternative) i stvaraju nove društvene odnose ili suradnje. To su inovacije koje su dobre ne samo za društvo već povećavaju sposobnost društva i pojedinca da djeluje (BEPA, 2012.).

Iako već dugo postoje u akademskoj i općoj javnosti, socijalne inovacije su pojam koji i dalje neodređen i nedovoljno shvaćen. Danas postoji tendencija da se pojam koristi kao *panacea*, nova nada za rješavanje problema s kojima se susreću socijalne države. Socijalne inovacije su svoju pojavnost etablirale u cijelom nizu bitnih europskih strateških dokumenata, što je »stavljeno u život« kroz brojne natječaje koji imaju za cilj poduprijeti istraživanje ili razvoj socijalnih inovacija. Stoga *The International Handbook On Social Innovation: Collective Action, Social Learning and Transdisciplinary* dolazi u pravi čas kako bi se poboljšalo razumijevanje socijalnih inovacija razjašnjavajući teorijske okvire, sagledavajući kako se primjenjuju u različitim područjima te praktično pokazujući kroz studije slučajeva što one predstavljaju.

Urednici knjige su Frank Moulaert, profesor prostornog planiranja i voditelj Lueven istraživačkog centra za prostor i društvo, Diana MacCallum, predavač urbanog i regionalnog planiranja na Curtin University, Zapadna Australija, Abid Mehmood, znanstveni suradnik na istraživačkom institutu Održivih prostora na Cardiff University i Abdelillah Hamdouch, profesor urbanog i regionalnog planiranja i prodekan odjela za planiranje na Polytechnic School na University of Tours, Francuska.

Priloge u knjizi potpisuje 61 autor s uglednih sveučilišta diljem svijeta. Knjiga obuhvaća, uz generalni uvod u knjigu i zasebni uvod za svaki od dijelova knjige, čak 35 priloga razvrstanih u šest većih tematska dijelova.

U prvom dijelu, *Social Innovation: From Concept to Theory and Practice*, demonstrira se važnost i perspektive koncepta socijalnih inovacija u velikom rasponu tema, područja i praksi. Povećana proliferacija diskursa socijalnih inovacija pove-

zana je s nedostatkom integrativnog okvira za pristupe socijalnim inovacijama. Kao rezultat, socijalne inovacije često su videne kao set alata koji će proizvesti trenutna rješenja za probleme koji pritišću socijalne države. Istražuju se socijalne inovacije iz epistemološke perspektive i naglašava se socijalna, ekonomska, ekološka i etička važnost ističući ih kao ključne elemente alternativnih strategija razvitka.

Prvi prilog prvog dijela, *Social Innovation: Intuition, Precept, Concept, Theory*, preispituje širok raspon definicija i teoretskih osnova socijalnih inovacija kritizirajući reducionistički pogled na socijalne inovacije jednostavno kao oruđe za bavljenje hitnim problemima ranjivih skupina društva. Predstavlja socijalne inovacije kao snagu koja sadrži vrijednosti solidarnosti i jednakosti podupirući istraživanja i akcije koje za cilj imaju izgradnju uključivijeg društva. Socijalne inovacije nisu recept koji može biti primijenjen u bilo kojim uvjetima. One su ovisne o prijednom putu i kontekstualne, stoga moraju uključiti kompleksnost. U drugom prilogu, *Social Innovation in Governance and Public Management Systems: Toward a New Paradigm?* raspravljaju se socijalne inovacije u kontekstu vladavine u javnoj upravi. Promjene koje su se dogodile prema adaptaciji na zahtjeve tržišta, prihvaćanjem principa menadžmenta uspoređene su s implementacijom suradničkog modela vladavine. Socijalne inovacije u odnosu na socijalnu ekonomiju i socijalno poduzetništvo središnja su tema trećeg priloga – *Social Innovation, Social Economy and Social Enterprise: What Can the European Debate Tell Us?*. Sektor socijalne ekonomije sudjeluje u pružanju usluga i podmiruje potrebe zanemarene od drugih aktera, dok međusobno povezuje različite kategorije aktera i podupire socijalno eksperimentiranje.

Ostali prilozi razmatraju socijalne inovacije kao nužni dio razmišljanja o održivom razvoju (prilog 4.) koji bi uključivao socijalnu komponentu, socijalne inovacije u umjetnosti (prilog 5.) prvenstveno kroz prizmu razvoja ljudskog kapitala i socijalnog kapitala u zajednicama, mikrokreditiranje kao socijalnu inovaciju koja predstavlja jedan od odgovora u borbi protiv siromaštva i povećanja kapaciteta obespravljenih (prilog 6.) te karakteristike integrativnog modela razvoja orijentiranog prema osobi koji uključuje proizvođenje znanja i socijalnu intervenciju (prilog 7.).

Drugi dio, *Social Innovation Theory: Its Role In Knowledge Building*, prezentira kompleksno konceptualno nasljeđe socijalnih inovacija koje je oblikovano debatama unutar sociologije, ekonomije, geografije, urbanih studija, političke znanosti, filozofije i mnogih drugih. Socijalne inovacije su, u ovom smislu, postale koncept koji vodi korpuse znanja sa snažnim interdisciplinarnim i transdisciplinarnim karakterom.

Možemo izdvojiti priloge *Social Innovation Research: A New Stage in Innovation Analysis?* u kojem autori razlikuju teorije 19. stoljeća i prve polovice 20. stoljeća koje su se fokusirale na makrosocijalnu promjenu i teorije socijalnih inovacija koje su se razvile zadnjih desetljeća koje su zainteresirane za transformativne socijalne prakse i mikrosocijalnu dinamiku te *Theorizing Multi-level Governance in Social Innovation Dynamics* u kojem autori ispituju odnos javne uprave i socijalnih inovacija i pokazuju kako socijalne inovacije mogu transformirati vladavinu stvaranjem novih mehanizama koji pružaju resurse, nove kolektivne aktere i načine utjecaja na donošenje odluka. Socijalne inovacije razmatraju se i u dijalogu s konceptom održivog razvoja (prilog 10.), kroz poststrukturalističku perspektivu koja podrazumijeva

da izviri iz razvoja novih veza između heterogenih elemenata u pragmatičnom odgovoru na probleme (prilog 12.).

Cilj trećeg dijela *Instructive Case Studies in Social Innovation Analysis*, je da pomogne rafinirati koncept i analitičke instrumente koristeći ih u empiričkim istraživanjima, posebno u odnosu na pitanja kako se socijalno kreativne strategije mogu razviti da naslove socijalnu isključenost ili materijaliziraju prilike za razvoj ljudskog potencijala. Fokus je na praksi kroz 6 studija slučajeva koje hvataju karakteristike različitih socijalnih inovacija. Posebno je naglašeno kako široki varijeteti aktera i strategija u raznolikim sociokulturnim i sociopolitičkim kontekstima mogu ostvariti socijalne inovacije.

Tako se govori o socijalnim inovacijama u korištenju prostora, o projektu za prevladavanje obrasca prostorne segregacije i pospješivanje uključivanja u zajednicu kroz proces participatornog dizajna (prilog 13.), ili dizajniranja prostora kao socijalne inovacije (prilog 17.). Naglašava se uloga civilnog društva, u slučaju institucionalizacije inovacije kroz uspješnu kombinaciju snažne institucionalne potpore i aktivnog uključivanja civilnog društva i suradničkih mreža (prilog 14.), kako forme organizacija civilnog društva mogu same biti fokus socijalnih inovacija (prilog 15.). Raspravlja se o međunarodno poznatom primjeru socijalnog poduzetništva zadruga u Mondragonu (prilog 16.) te o socijalnim inovacijama kroz umjetnost u ruralnim područjima (prilog 18.). Ove studije slučajeva inspirativne su priče o iskušenjima i trijumfima u inicijaciji socijalno kreativnih strategija. One analiziraju društvenu dinamiku, potencijal promjene i stvarni utjecaj ovih socijalnih inovacija.

Poduzimanje istraživanja koje naglašava važnost pozicioniranja istraživača u odnosu na pitanja »zašto«, »kako« i »tko«

u istraživanju je naglasak četvrtog dijela knjige – *Social Innovation Analysis: Methodologies*. Socijalna inovacija kao forma socijalne promjene i osnaživanja i ne može biti shvaćena »objektivno«. Naglašava se da, ako istraživač može doprinijeti uključujući se u socijalnu inovaciju, njegova je uloga pomoći dionicima da postanu svjesni svojih postojećih snaga/potencijala, kapaciteta i resursa i pomoći im u dizajniranju i implementaciji demokratski ko-kreiranih rješenja koja mogu »raditi« za njih.

Prilog 19. i prilog 20. svaki na svoj način reflektiraju analizu studija slučaja iz dva istraživačka projekta *Katarsis* i *Singocom*. Posebna pozornost daje se različitim participatornim akcijskim istraživanjima. Takvi pristupi vide kreativnu produkciju znanja i potragu za socijalnim ciljevima kao intrinzično povezane i kao takve problematiziraju istraživačev odnos s istraživanim (prilog 21. i prilog 22.). Participatorni pristupi su fokus i u prilogu 23. u kojem autori naglašavaju ključnu vrijednost učenja u procesima socijalnih inovacija te u prilogu 24. koji pokazuje kako se mogu nasloviti društveni problemi koji imaju korijen u konzervativnom funkcioniranju javnog menadžmenta socijalnih i zdravstvenih usluga, dok u prilogu 25. autor iznosi potrebu za vraćanjem radikalne note akcijskih i participatornih istraživanja u povezivanju sa emancipacijskih istraživačkim pitanjima.

Peti dio, *Collective Action, Institutional Leverage and public Policy* istražuje ključno pitanje sučeljavanja između istraživanja socijalnih inovacija i akcija i procesa socijalnih inovacija u stvarnom svijetu. Razmatra se kapacitet socijalnih inovacija da mobiliziraju kolektivnu akciju i snagu institucionalnih resursa na široj razini ili da se »hrane« širom društvenom dinamikom (socijalnim uslugama, socijalnom ekonomijom, modelom regionalne vladavine, društvenim pokretima, politika različito-

sti). Analize predstavljene u ovom dijelu pokazuju da ne postoji jednostran odnos između »dobrog« politički institucionalnog okruženja i socijalnih inovacija niti konzistentan proces kroz kojeg socijalne inovacije mogu postati institucionalizirane. Stoga se analiza socijalnih inovacija vraća kompleksnim socijalnim konstrukcijama kako što su višerazinska vladavina, inicijative odozdo, ovisnost o prijedrenom putu, multipartnerske mreže kroz različite tipove institucionalnih ograničenja.

U prilogu 26. autorica tvrdi da je dugoročna održivost socijalnih inovacija određena resursima na raspolaganju. Prilog 27. sagledava kako su javne politike radile na promoviranju socijalne i ekonomije solidarnosti, dok se u prilogu 28. predstavlja model Quebeca kao primjer socijalne inovacije koja oblikuje sustav ekonomskog razvoja u društvu. U prilogu 29. autori istražuju tradiciju iza suvremene ekonomije solidarnosti u Brazilu, dok se u prilogu 30. sagledava kako su protestni pokreti u Čileu promijenili formu i praksu od kraja Pinochetove diktature. U zadnjem prilogu ovog dijela *Gender and Social Innovation: The Role of EU Policies* analizira se mijenjanje rodne perspektive. Pokazuje kako su EU politike za rodnu ravnopravnost igrale ulogu u socijalnom promjenama u određenim područjima.

Razmatranje novih smjerova istraživanja socijalnih inovacije s posebnim naglaskom na metateorijske okvire koji oblikuju naše razumijevanje što mi kao istraživači zainteresirani za socijalnu promjenu kroz različita područja i prostore činimo fokus je šestog dijela – *Frontiers in Social Innovation Research*. U četiri zaključna priloga diskutirane su transdisciplinarnost, holističke istraživačke metodologije, pragmatična kolektivna akcija kao i njihov potencijalni doprinos boljem integriranju istraživačke strane (razumijevanja stvarnosti) i akcijske

strane (mijenjanja stvarnosti) socijalnih inovacija. Naglašeno je i pitanje refleksivne etike koja postavlja istraživački fokus, diskurse i metode u kontekst svijeta u kojem živimo i u kojem želimo živjeti.

Socijalna inovacija podrazumijeva novi model vladavine koji prelazi tradicionalne okvire odgovornosti s aktivnim uključivanjem građana i postaje učinkovita u djelovanju prema izazovima socijalne pravde. Socijalne inovacije imaju potencijal postati sastavni dio nužnih prilagodbi koje trebaju isprobati nove javnopolitičke pristupe i odabrati one najdjelotvornije. One pomažu socijalnoj integraciji i doprinose jačanju socijalne kohezije i stoga djeluju preventivno na nove socijalne rizike. One mijenjaju kulturu socijalne politike.

Ovaj priručnik značajan je doprinos teoriji i praksi socijalnih inovacija. Knjiga izražava dubinsku raspravu o najvažnijim teorijskim pristupima koncepta i temeljito izlaže epistemološki i metodološki okvir za istraživanja socijalnih inovacija. Studije slučaja u ovom priručniku obuhvaćaju neke od ključnih čimbenika uspjeha socijalno inovativnog djelovanja u različitim društveno-ekonomskim kontekstima. Na sveobuhvatan, multidimenzionalan način se razmatraju potrebe, društvene odnosi i rezultati koji nastaju djelovanjem socijalnih inovacija. Ovaj priručnik potaknut će čitatelje jer naglašava kreativnost i predanost različitih aktera i pokreta koji razvijaju socijalne inovacije i u svakom slučaju bit će doprinos razumijevanju i promoviranju socijalnih inovacija.

U našem akademskom i stručnom diskursu socijalne inovacije su nov i relativno nepoznat pojam (Bežovan, Matančević, Baturina, 2013.a, 2013.b). Može se uočiti da su socijalne inovacije zapostavljena tema, koncept nepoznat u sačinjavanju programa u socijalnoj politici. Stoga se ovaj priručnik preporučuje za čitanje studentima i

istraživačima socijalne politike, ali i šire u društvenim znanostima. Također, mogao bi biti značajan za praktičare i aktiviste u organizacijama civilnog društva, ali i pojedince iz javne uprave kako bi ih se upoznao s konceptom socijalnih inovacija i inspiriralo nove načine promišljanja i djelovanja u socijalnoj politici i mogućnosti inovativnih i učinkovitih načina nošenja s novim socijalnim rizicima i socijalnom isključenošću.

Reference:

BEPA (2010). *Empowering people, driving change. Social innovation in European union*. http://ec.europa.eu/bepa/pdf/publications_pdf/social_innovation.pdf

Bežovan, G., Matančević, J., Baturina, D. (2013a). *Work Package 4. Urban policy innovations in local welfare in Zagreb, Croatia*. WILCO.

Bežovan, G., Matančević, J., Baturina, D. (2013b). *Work Package 5. Social innovations in Zagreb, Croatia*. WILCO.

Danijel Baturina
Poslijediplomski doktorski studij
socijalne politike

doi: 10.3935/rsp.v21i3.1238

WHY NATIONS FAIL

Daron Acemoglu, James Robinson

London: Profile Books, 2013. godina, 529 str.

Ekonomski se stručnjaci dugo vremena sukobljavaju o tome što određuje i/ili koči gospodarski razvoj. Treba li više ulagati u obrazovanje ili u zdravstvenu zaštitu? Je li potrebno usmjeriti pozornost na osnovno ili tercijarno obrazovanje? Je li dohodovna

nejednakost samo blaga zapreka gospodarskom rastu ili je to nesavladiva prepreka? Kako postići iskorištavanje svih proizvodnih sposobnosti, a istodobno omogućiti dugoročnu zaštitu i očuvanje prirodnog okoliša? Razlike u tim viđenjima gotovo su veće nego sličnosti. Znanstvena se koplja lome o važnosti (ili presudnom značenju) ekonomske politike, zemljopisnog položaja, kulture ili vrijednosnih sustava. Ujedno, takve su analize obično jako dosadne, prepune formula i ekonometrijskih izračuna pa stoga nerazumljive većem dijelu čitateljske publike.

Sve navedeno nije točno za knjigu američkih autora Daron Acemoglua i Jamesa Robinsona *Why Nations Fail* (Zašto narodi ne uspijevaju). Riječ je o izuzetno zanimljivom i duhovitom štivu koje mora oduševiti i čitatelja bez prevelikog ekonomskog znanja i zanimanja za gospodarsku politiku. Temeljna ideja knjige je kako je najvažnija odrednica zašto neki narodi uspijevaju, dok su drugi zarobljeni u siromaštvu i besperspektivnost (ne)postojanje odgovarajućih institucija, i to prije svega političkih i ekonomskih. Acemoglu i Robinson navode kako se političke institucije mogu podijeliti u dvije vrste: »ekstraktivne« u kojima razmjerno mala skupina pojedinaca čini sve kako bi izrabljivala cjelokupno društvo i »inkluzivne« u kojima je u vladanje uključen što veći broj ljudi tako da je izrabljivanje ograničeno ili onemogućeno. Naravno, tu se javljaju značajni problemi definiranja i određivanja, kao na primjer, što je to *mala skupina pojedinaca*. Koliko su komunistički sustavi i koliko dugo bili inkluzivni, odnosno jesu li u vlasti sudjelovali samo predstavnici političke elite ili je bio obuhvaćen razmjerno širok krug građana?

Acemoglu i Robinson vjeruju kako za bilo koji gospodarski uspjeh političke institucije moraju biti u dovoljnoj mjeri centralizirane da bi mogle pružiti najvažnije javne usluge uključujući očuvanje sigurno-